

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Planları Kapsamında Eğitim Yapılarının Analizi

Osman ASLAN¹
Mustafa YILMAZ²

Gönderim Tarihi: 17.04.2021

Yayın Tarihi: 31.05.2021

Öz

Toplumsal ilerleme ile gelir artışı, sanayileşme, modernleşme, ekonomik ve sosyal gelişim gibi kavramlar ilişkilendirilmiş ve kalkınma kavramı da bu ve benzeri ölçütler üzerinde açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak ekonomik anlamda küreselleşen günümüz dünyasında bilgiye dayalı rekabet ile birlikte eğitimin, kalkınma ve büyümedeki rolüne yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Böylece 'eğitim' kalkınma planlarının önemli bir bölümü oluşturmaya başlamıştır.

Kalkınma planında eğitimi konu alan bu araştırmanın en temel amacı, 1963-2023 yıllarını kapsayan kalkınma planlarında ki eğitime ilişkin değişimlerin analiz edilmesidir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynakları ise kalkınma planlarından oluşan yazılı belgelerdir. Kalkınma planlarında yer alan eğitim yapılarının araştırıldığı bu çalışmada alt amaçları gerçekleştirmeye dönük olarak yararlanılan on bir kalkınma planı incelenmiştir. Araştırmada veriler önce betimlenmiş, daha sonra belirlenen ölçütlerle analiz edilmiş ve yorumlanarak raporlaştırılmıştır. On bir kalkınma planı üzerinde yapılan analiz sonucunda, yaklaşık atmış yıllık dönemde eğitim yapıları anlayışında dönemsel olarak nicel ve nitel değişimler olduğu; eğitim yapılarının, eğitimdeki hedeflere ulaşılmasında bir araç olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Eğitime ayrılan bütçenin yıllara göre önemli oranda arttığı tespit edilmiştir. Eğitim yapılarının ülkemizde daha kaliteli bir eğitime kavuşmak için teknolojik anlamda güçlendiği, yeni yapılan eğitim yapılarının, eğitiminin teknolojik tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde dizayn edildiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Eğitim yapıları, Kalkınma, Yatırım, Kalkınma planları.

Analysis of Educational Structures within the Scope of the Development Plans of the Republic of Turkey

Abstract

Concepts such as social progress and income growth, industrialization, modernization, economic and social development have been associated and the concept of development has been tried to be explained on these and similar criteria. However, a new perspective has been brought to the role of education in development and growth with the knowledge-based competition in today's globalizing world. Thus, "education" has begun to form an important part of development plans.

The aim of this research is to analyze the change in educational structures in development plans covering the years 1963-2023. In the research, document analysis model, one of the qualitative research methods, was used. The data

¹ Sorumlu Yazar: Kurum Müdürü, Turhal Bilim ve Sanat Merkezi, Türkiye, oaslan5858@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0909-7043

² Kurum Müdürü, Şenyurt Atatürk İlk-Ortaokulu, Türkiye, mustafayilmaz.60@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0909-7043

sources of the research are written documents. In this study, in which the educational structures included in the development plans were investigated, eleven development plans were included in order to realize the sub-objectives. In the study, the data were first described, then analyzed with the specified criteria and reported by interpreting. As a result of the analysis made on eleven development plans, it is observed that there are periodic quantitative and qualitative changes in the understanding of educational structures in about sixty years; It has been determined that educational structures are used as a tool to achieve educational goals. It has been determined that the budget allocated for education has increased significantly over the years. It has been determined that the educational structures have become technologically stronger in order to achieve a higher quality education in our country, and the new educational structures have been designed to meet all the technological needs of education.

Key Words: Education, Educational structures, Development, Investment, Development plans.

Giriş

Bilgi, bilmek ya da bir şeyin kavranması karşılığında her ne ise odur (Dewan, 2005). Bu nedenle, her çocuk, eğitiminin erken dönemlerinde verilen bilgiye tam anlamıyla hâkim olmalıdır. Erken dönem eğitim, sonraki aşamadaki çocukların başarısını belirlemek için çok önemlidir. Bir çocuk eğitiminin erken aşamasından itibaren yüksek becerilere sahipse, başarılı olma şansı artacaktır. Bilgi ile yetişen çocuklar da toplumun geleceğini şekillendirecek ve kültürünü koruyarak, çağın gereksinimlerine ayak uyduracaktır. Bu nedenle, ülkemizin geleceğe yön veren, çağın gereksinimlerine uygun değişimleri topyekûn sağlamayı hedefleyen kalkınma planlarında 'eğitime' de özel önem verilmiş ve eğitim kalkınma plan-programlarında yer almıştır.

Eğitim, bir kişiden diğerine, bir kültürden başka bir kültüre ve bir medeniyetten diğer bir medeniyete sürekli olarak aktarılan ve geliştirilen bilgi, beceri ve değerleri içerir (Mursalina, Nor & Suffian, 2016). Bu nedenle toplumsal bağlamda eğitim, bir ülkenin ekonomik büyümesinde ve kalkınmasında önemli bir rol oynar. İktisat araştırmalarında da eğitim ve ekonomi ilişkisi oldukça ilgi görmektedir (Çalışkan, Karabacak & Meçik, 2013). Bir ülkenin başarısı, büyük ölçüde vatandaşların sahip olduğu bilgi, beceri ve yetkinliğe bağlıdır. Eğitim, vatandaşın ekonomik standardını yükseltmenin ve başarılı bir toplum haline gelmenin yanı sıra ulus inşası ve birliğini güçlendirmede de çok önemli rol oynar.

İnsanlar, varoluşlarından beri hayatta kalmak, varlıklarını sürdürebilmek, temel gereksinimlerini karşılamak, yaşam şartlarını iyileştirmek ve refah seviyesini artırmak için çaba göstermişlerdir. İnsanların bu çabası genel olarak "kalkınma" kavramı ile karşılanmıştır. 20.yüzyıldan itibaren kalkınma planları, toplumun arzu edilen refah seviyesine ulaşması için sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda, tüm gelişim ve değişimleri kapsayan geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kalkınma, ülkelerin yaşam seviyesini geliştirmek için toplumsal olarak uygulanan değişim ve gelişim çalışmalarıdır. Bu değişim ve gelişim ekonomik gelişim ile de orantılıdır. Kalkınma daha çok ekonomik yönde fazla gelişmemiş ülke ekonomileriyle ilgili bir kavram olduğu için öncelikle o ülkenin sosyal, ekonomik alanlarda belli bir yaşam düzeyine erişmesi olarak düşünülebilir.

Kalkınma kavramı; toplumsal ilerleme ile gelir artışı, sanayileşme, modernleşme ve büyüme gibi kavramlar ilişkilendirilmiş ve kalkınma bu ölçütler üzerinde açıklanmaya çalışılmıştır (Tunalı, 2021). Bununla birlikte, insanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve mutlu olması hedeflenmiştir. Tarihî süreçte ülkeler bunun için farklı farklı kalkınma modelleri geliştirmiş ve kalkınma planları hazırlamışlardır. Ülkelerin kalkınmasında ekonomik, sosyal, siyasi gelişmeler önemli bir rol oynasa da genellikle bir ülkenin az gelişmiş ya da çok gelişmiş olması ekonomik olarak gelişmişliği ile eş değer tutulmuş; bilim ve teknoloji, sanayideki üstünlüğü olarak kabul edilmiştir. Bunun için özellikle günümüzde kalkınma sürecinde eğitime, hem ekonomik hem de sosyal yapının geliştirilmesine öncülük etmesi yönünde önem verilmiştir.

Küreselleşen bir ekonomi içindeki bilgiye dayalı rekabet, eğitimin kalkınma ve büyümedeki rolüne yeni bir bakış açısı getirmiştir. Eskiden eğitim, genellikle zengin ve ayrıcalıklılara büyük ölçüde fayda sağlayan pahalı ve verimsiz bir kamu hizmeti olarak görülüyordu (Bloom, Canning & Chan, 2006). Artık üretkenliği, rekabeti ve ekonomik büyümeyi artırmaya yönelik ulusal çabaların başarısına diğer faktörlerle uyum içinde gerekli bir katkıda bulunacağı anlaşılmıştır. Günümüzde toplumsal ilerlemenin temel koşulunun ve aracının eğitim olduğu söylenebilir. Kişilerin alacağı eğitimle kazandıkları bilgi, beceri ve diğer yeterlilikler ile kalkınma arasındaki ilişki, insanın eğitimine yapılan yatırım ile kalkınmanın paralel geliştiği düşüncesinin günümüzde kabul gördüğü söylenebilir. Günümüzde, muasır dünyada iktisadi ilerleme için yetişmiş insan gücünün, iktisadi koşullar derecesinde gerekli ve değerli olduğu görüşü hâkimdir (Çömlekçi, 1971).

“Beş Yıllık Kalkınma Planlarının” işlevlerinden biri Türkiye’de eğitime dair planlamalar ile uzun vadeli hedefler belirlemektir. Bu yönde eğitimin planlanması yolunda kalkınma planlarından faydalanılmıştır. Eğitim planlaması, net bir şekilde tanımlanmış olan amaçlara göre kişilerin yeteneklerini geliştirmek ve ülkenin içtimai, ekonomik ve kültürel yükselişine destek olacak eğitim olanaklarını tüm fertlere sunmak için kamuoyunun aktif katılımı ve yardımı ile yapılır. Planlamalar, toplumun genelini kapsayacak şekilde geniş halk kitlelerine yönelik olduğu gibi belirli bir yaş aralığındaki kişiler ya da meslek grubuna yönelik de yapılabilir. Özellikle belli bir bilgi, beceri ve davranış kazandırılmak istenen dar bir kesime yönelik de içtimai metot ve kurallar ile bilimsel, çağdaş ve pedagojik yöntemlerin koordinasyon içerisinde gerçekleşmesini içeren daimi, maddi, yönetsel ve tutumsal bir süreci kapsayabilir (Adem, 1980).

Türkiye’de dünya ile aynı zamanda ilerleyen düzenlemenin çok da uzun bir maziye dayandığı söylenemez. İktisadi düzenlemenin Türkiye’de 1930 senesinden 1950’li yılların başlarına kadar yapılan öncül uygulamaları, endüstri projeleri olarak hayata geçirilmiştir (Küçüker, 2012). 1933-1946 seneleri arasında üç farklı endüstri projesi hayata geçirilmiş ve bu süreçte ülkenin ilk endüstri kurumları faaliyete başlamıştır. 1947 senesinde ise, “İktisadi Kalkınma Planı” hayata geçirilmiş fakat bu plan geleceği tahmin edilen Amerikan yardımının gerçekleşmemesinin ardından öngörülen vakit içerisinde uygulanamamıştır. Söz konusu planda alınması hedeflenen tedbirler, 1950-1960 yılları arasında plansız bir şekilde uygulama boyutuna taşınmıştır (Küçüker, 2012). 1961 Anayasası’nın ardından kalkınma planı hazırlama ve plan doğrultusunda ilerleme zorunluluk hâline getirilmiştir. Bu kapsamda ilk plan olarak 1963’te Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır. Planlı kalkınma için mühim bir araç hâline gelen kalkınma planlarında eğitimle ilgili çeşitli ilke, hedef ve politikalara yer verilmiştir (Küçüker, 2012). Bunlar, beş yıllık sürelerde eğitim yoluyla toplumda gerçekleştirilmesi düşünülen gelişim ve değişime ışık tutmaktadır. Eğitim yapıları da bu değişim ve gelişmenin değişimine ışık tutacaktır.

Eğitim, ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek için gerekli olan bir araç olarak geniş çapta kabul edilmektedir (Bloom, Canning & Chan, 2006). Ülkemizde de 1963 yılında başlanan beş yıllık kalkınma planlarında tarım, ekonomi, istihdam gibi konuların yanında eğitime de yer ayrılmıştır. Kalkınma planlarında eğitime yönelik olarak yapılan eğitim yapılarının 1. Beş yıllık kalkınma planından 11. Beş yıllık kalkınma planına kadar (1963-2020 yılları arası) ki zaman içinde değişimi, yenileşmeyi göstermektedir. Birinci beş yıllık kalkınma planında eğitime bütçe ayrılmış, köylere yeni okullar yapılmaya başlanmıştır. Eğitim yapılarına ayrılan bütçe nüfus artışı ile beraber artmış, yeni okullar yapılmıştır. Eğitim yapılarının kalkınma planlarında yenileşme olarak ne kadar yer aldığını görmek, değişimi fark etmek için böyle bir çalışma yapılmıştır (BBYKP, 1963).

Eğitim insanın müreffeh yaşam sürdürmesi için gerekli olan temel unsurlardan birisidir (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963). Sağlam bir eğitim sistemi oluşturmak için eğitim planlarında maddi kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Kalkınma planları da ülkemizin planlı gelişme olarak yaptığı bir

çalışmadır. Kalkınma planlarında eksik tarafları olmasına rağmen belli bir plan dâhilinde çeşitli alanlarda gelişmeyi sağlamaktır. Eğitim yapılarının kalkınma planı içinde çok az yer alması da bir problem oluşturmuştur.

Eğitim yapıları ile ilgili makaleler incelendiğinde kalkınma planlarında eğitim yapılarında değişim ve yenileşmeyi incelendiği görülmektedir (Beycioğlu & Aslan, 2010; Erdoğan, 2012; Polat & Arabacı, 2015; Sait, 2007). Konu ile ilgili önceki araştırmalardan farklı olarak bu araştırmanın problemi, eğitim yapılarının kalkınma planlarında ele alınış biçiminin incelenmesidir. Kalkınma planlarında eğitim yapılarının durumu nedir? Eğitim yapıları yapılırken kalkınma planlarında ne kadar yer aldığı, ayrılan bütçenin yeterli olup olmadığı bu çalışma ile ortaya çıkarılacaktır. Kalkınma planları içerisinde eğitim yapılarının ne kadar yer aldığı ve hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı, eğitim yapılarının belirlenen hedeflere ne kadar ulaşıldığı, bir sonraki kalkınma planlarına ne kadar ışık tuttuğu bu çalışmada önemli bir yer tutmaktadır. 11 kalkınma planında eğitim yapılarına ilişkin politikaların değerlendirildiği bu çalışma özellikle ülkemizdeki eğitim yapıları, kalkınma planlarındaki eğitim yapılarına yapılan yatırımları, eğitim yapılarına yapılan yatırımların gerçekleşme oranına ilgi duyan araştırmacıların çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki eğitim durumunun, 1963-2020 yılları arasında yayımlanan kalkınma planlarında geçirdiği değişimin analiz edilmesidir. Bu çalışmada, eğitim temelinde ve kalkınma planlarında yer alan aşağıdaki sorulara yanıtlar aranacaktır.

1. Beş yıllık kalkınma planlarında eğitim yapıları ile ilgili ne tür hedefler konulmuş?
2. Beş yıllık kalkınma planlarında eğitime dair belirlenen sorunlar nelerdir?
3. Beş yıllık kalkınma planlarında eğitimin diğer bileşenler ile ilişkisi nasıl kurulmuştur?

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, veri kaynakları, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Yazılı belge ve istatistiklere başvurulmuş oluşturulan bu çalışma, var olanı betimlemeyi hedeflediğinden betimsel çözümleme modelindedir.

Araştırma Modeli

Buckley ve Chiang (1976), araştırma metodolojisini "araştırmacının problem bulma veya problem çözüme yaklaşımını belirlediği bir strateji veya mimari tasarım" olarak tanımlar. Crotty'ye göre araştırma metodolojisi, seçimimizi ve bunları beklenen sonuçlarla ilişkilendiren belirli yöntemlerin kullanılması, ancak araştırma yönteminin seçimi, araştırma sorununun türü ve özelliklerine dayanmaktadır (Noor, 2008).

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerine dayanılarak hazırlanmıştır. Nitel araştırma metodolojisi, araştırmacının yeni bir çalışma alanını araştırdığında veya öne çıkan konuları tespit edip teorileştirmek istediğinde uygun kabul edilir (Corbin & Strauss, 2008; Creswell, 1998). Ayrıca derinlemesine ve kapsamlı bir anlayışa sahip olmak için geliştirilen birçok nitel yöntem vardır. Araştırmalar en genel anlamda, belirli problemlere güvenilir cevaplar aramak amacı ile planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilme sürecini içerir. Araştırmada en temel amaç belirsizlikleri ortadan kaldırmak, bilinmeyenleri bulmak için aramak, yeni bir şeyler öğrenmek için çaba sarf etmektir (Karasar, 2000). Araştırma yapılırken, incelenen konular, olaylar, kişiler veya nesnelere var olan en yalın koşulları içerisinde, temel varlıklarına dokunulmaksızın, olduğu gibi anlamlandırılmaya çalışılmalıdır (Karasar, 2014). Nitel araştırmada veriler toplanırken gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi

teknikler kullanılır. Nitel araştırma yöntemleri algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır (Şahin, Uysal, Saraç & Gündoğdu, 2019). Diğer bir ifade ile sosyal gerçekleri içerisinde barındırdığı çevre ile araştırma ve anlama temelli kuram oluşturma yaklaşımıdır (Yıldırım & Şimşek, 2000).

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) incelemesi tekniği kullanılmıştır. “Bu teknik, resmi ya da özel kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinde yararlanılan bir veri toplama” işlemidir (Ekiz, 2009). Doküman incelemesi, araştırma yapılacak konunun incelenerek anlaşılması ve tarihsel bir perspektifle incelenmesine yardımcı olur. Doküman incelemesi, yazılı kaynakların incelenmesi ile araştırılan olgu ve olaylara ulaşmayı hedefleyen bir analiz yöntemidir (Yenilmez & Sölpük, 2014). Dokümanların zenginliği kadar, onlardan yararlanmak da önemlidir. Doküman incelemesi tekniğini genellikle antropologlar, tarihçiler ve dilbilimciler tarafından oldukça yoğun kullanılan bir teknik olarak bilinmektedir (Kaya, 2013). Ancak eğitim bilimciler, sosyologlar ve psikologlar da belge çözümlemesinden faydalanarak mühim neticelere ulaşmışlardır. 1930 ve 1950 yılları arasında doküman incelemesi süregelen bir teknik olarak özellikle sosyal bilimlerde yer alırken, 1960 ve 1970’lerde bu tetkik tekniği sosyal bilimlerde mühim ölçüde geri planda kalmıştır (Forster,1995).

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada kullanılan veriler, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı (birincil- orijinal) tarafından paylaşılan veri kaynaklarından elde edilmiştir. Bu tür birincil (orijinal) verilerde kaynakla araştırmacı arasında aracı yoktur. Araştırmada kullanılan veriler;

1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP) : 1963-1967
2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP) : 1968-1972
3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (ÜBYKP) : 1973-1977
4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP) : 1979-1983
5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (5.BYKP) : 1985-1989
6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (ABYKP) : 1990-1994
7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (YBYKP) : 1996-2000
8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (SBYKP) : 2001-2005
9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (DKP) : 2007-2013
10. Onuncu Kalkınma Planı (OKP) : 2014-2018
11. On Birinci Kalkınma Planı (OBKP) : 2019-2023

Strateji ve Bütçe Başkanlığının (SBB) internet sitesinden on bir kalkınma planına ulaşılmıştır. Kalkınma planlarının tümü incelenerek eğitim yapıları bakımından analiz edilmiş ve araştırmamızın alt amaçlarında belirtilen sorulara cevaplar aranmıştır.

Verilerin Analizi

Bilim, verilerin değil, gerçeklerin incelenmesidir. Verilerin analizi, gerçeklere zarar vermeden tam ve doğru ifade edilme biçimidir. Latince veri kelimesi "cesaret etmek" ve "vermek" anlamına gelir (Johannessen, Olaisen, & Olsen, 2002). Araştırmada toplanan veriler gerçeklere zarar vermeden, olduğu gibi betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, farklı tekniklerle toplanan verileri, belirli olan temalarla özetleyip, yorumlama biçiminde şekillendirilen bir veri analiz

yöntemidir (Özdemir, 2010). Betimsel analiz yönteminde araştırmacı, topladığı verilerde araştırma konusuna ilişkin öne çıkan özellikleri yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir (Özdemir, 2010). Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan verileri okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Çalışmada ilk olarak veriler, kalkınma planlarında yer alan eğitim yapıları, yatırım, onarım, okul yatırımları gibi kavramlarının taranmasıyla toplanmış. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı bu araştırmada toplanan veriler betimleme, inceleme ve yorumlama olmak üzere üç kısımda analiz edilmiştir.

Kalkınma planlarında hâkim olan eğitim yapılarının tespiti ve analizi için eğitim yapılarının kalkınma planları içindeki konumu, hangi bakanlıklarla birlikte ele alındığı, hangi kavramlarla nitelendirildiği ve nasıl tanımlandığı ortaya konulmuştur (Korkmaz, 2018). Eğitim yapılarının kalkınma planlarında yatırım durumunda geçirdiği değişimler tartışılmıştır. Kalkınma planları ayrı ayrı tablo halinde analizlerinin yapılarak, ülkemizde eğitim yapılarının 1963'den 2020 yılına kadar ki gelişmeleri araştırılmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'deki eğitim yapılarının (1963-2020 yılları arasında) kalkınma planlarında geçirdiği değişimin analizi sonucunda elde edilen bulgular ifade edilmiştir.

1963 yılından günümüze kadar yapılmış olan kalkınma planları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Yıllara Göre Kalkınma Planları

Sıra No	Kalkınma Planı	Yılı
1	Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	1963-1967
2	İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	1968-1972
3	Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	1973-1977
4	Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	1979-1983
5	Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	1985-1989
6	Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı	1990-1994
7	Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	1996-2000
8	Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	2001-2005
9	Dokuzuncu Kalkınma Planı	2007-2013
10	Onuncu Kalkınma Planı	2014-2018
11	On Birinci Kalkınma Planı	2019-2023

3.1. Kalkınma Planlarında Eğitim Yapıları ile İlgili Belirlenen Hedefler

1963 ile 2019 yılları arasında kalkınma politikalarına ilişkin planlar incelenmiş ve eğitime ilişkin belirlenen hedefler tespit edilmiştir. Kalkınma planlarında sektörlere ilişkin hedeflerin gerçekleştirilmesi için yatırım bütçesi hedefleri konulmuştur. Bu hedeflerin planlara göre dağılımları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kalkınma Planlarında Yer Alan Sabit Sermaye Yatırımlarında Eğitim Hedefleri

Kalkınma Planı	Ayrılan Miktar (Hedef)	Yatırım Yüzdesi (%)	Gerçekleşme Oranı
1.BYKP	4.227,0 (Milyon TL)	7.1	6.6
2.BYKP	3.507,0 (Milyon TL)	6.7	4.7
3.BYKP	14,0 (milyar TL)	5.0	3.3
4.BYKP	75.6 (Milyar TL)	4.8	2.36
5.BYKP	339.7 (Milyar TL)	2.36	2.82
6.BYKP	5.566 (Milyar TL)	3.58	2.6
7.BYKP	Tespit Edilememiştir	4.2	Tespit Edilememiştir
8.BYKP		Tespit edilememiştir.	
9.BYKP	32.405 (Milyon TL)	19.1	12.3
10.BYKP	66.783 (Milyon TL)	16.0	Tespit Edilememiştir

11.BYKP	144.280 (Milyon TL)	19.1	Tespit Edilememiştir
---------	---------------------	------	----------------------

Tablo 2 incelendiğinde bütçeden eğitime ayrılması planlanan yatırım yüzdelerinin sekizinci kalkınma planına kadar %7 ile %2 arasında değiştiği görülmektedir. Ancak Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte eğitim hedeflerine ayrılması planlanan yatırım yüzdesi, genel yatırıma oranla %19 seviyelerine çıkmıştır.

3.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1963-1967) ile İlgili Hedefler: Kalkınma Plânında toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve Türk toplumunun ihtiyaç ve şartlarına uygun insan yetiştirilmesi büyük bir öncelik almaktadır (s.441). BBYKP'de ilköğretim kanunlarında belirtilen hedeflere ulaşmak için ortaya konan metot ve ilkelerin bazı hükümlerinin ülkenin mali ve iktisadi yapısına uymadığı için geçmiş deneyimleri ışığında ciddi ve köklü bir düzeltmeye gidileceğinden bahsedilmektedir (s.459). Okullaşma oranında büyük bir artış beklenmektedir. Eğitim sisteminin Türk toplumunun ihtiyaç ve şartlarına uygun insan yetiştirmesine yöneleceği hedeflenmektedir. Teknik öğretime de bu yüzden önem verildiğinden bahsedilmektedir (442). İlköğretimde ise, önümüzdeki on beş yıl içinde okul çağındaki nüfusun her birine okul imkânı sağlamak, bir toplumsal hedef olarak alınmıştır (s.442).

BBYKP'de çeşitli eğitim bölümlerinde öğrenci artışlarını karşılayabilmek için gerekli eğitim yatırımları öğrenci başına yatırım maliyetleri hesaplanmıştır (s.467). Çeşitli kademelerdeki okulların yatırım ve donatım tesis maliyetleri çok yüksektir. Bu yüzden maliyeti düşürücü tedbirlerin uygulanması amaçlanmıştır (s.466).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sayfa 466 ve 467'de eğitim yapılarına yatırımların yapılacağı, fakat maliyetinin yüksek olmasından dolayı maliyeti düşürücü tedbirlere başvurulacağı belirtilmektedir. Ülkemizin o yıllardaki şartlarda mali olarak çok iyi durumda olmadığı, eğitim yapılarında tasarrufa gidildiğini göstermiştir.

3.1.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1968-1972) ile İlgili Hedefler: İBYKP Yatılı bölge okullarına ağırlık verildiği, kırsal kesimdeki öğrencilerin veya okulu olmayan yerleşim yerlerinde bulunan çocukların buralara yönlendirilmesinin sağlanacağı ifade edilmektedir. Böylece ülkemizin değişik yerlerine Yatılı Bölge Okulları (YİBO) yapılmıştır.

İBYKP'de Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) okul yatırımları için Bayındırlık Bakanlığı ile iş birliğine geçmiş, okulların yapım işi Bayındırlık Bakanlığına verilmiştir (s.164). Okullara spor sahaları ve sosyal alanlar yapılmaya başlanmış ve tüm halkın hizmetine sunulmaya başlanılmıştır.

3.1.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1973-1977) ile İlgili Hedefler: ÜBYKP'da eğitim hedeflerine uygun olarak temel eğitimde ilk kademe %100, ikinci kademe %50 okullaşma oranını gerçekleştirmiştir. Mesleki eğitime verilen öneme paralel olarak orta seviyeli meslek-teknik öğretime tüm kademedeki eğitim yatırımlarının %30'u ayrılmıştır (s.728).

Eğitim yatırımlarının planda gerçekleşmemesinin sebepleri planlanan hedeften sapılması ve maliyetlerin hesaplanandan çok daha fazla çıkması sebebi ile yatırımlar zamanında tamamlanamamıştır (s.715). Eğitim yatırımların zamanında yapılamaması sonucunda okul ve derslik sorunları ortaya çıkmış ve okullara erişim sorunu ikili eğitime geçilerek çözülmeye çalışılmıştır (s.733).

3.1.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1979-1983) ile İlgili Hedefler: DBYKP'de gerekli yatırımların zamanında yapılamaması kırsal kesimlerde ikili, hatta üçlü eğitim sistemine gidilmesine sebep olmuştur (s.435) Ülkemizin mali yapısının bozuk olması eğitime de yansımıştır. Ticaret meslek liselerinin materyal gereçlerine çok fazla ihtiyaç duymaması ve büyük

yatırımlar gerektirmeksizin açılabilmesi, bu okulların açılmasını kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. (s.445)

DBYKP'de toplam eğitim yatırımlarının yüzde 33'ü temel eğitime, yüzde 22,4'ü ortaöğretime, yüzde 17,5'i yükseköğretime, yüzde 3,3'ü yaygın eğitime, yüzde 3,9'u kültüre ve yüzde 2,9'u gençlik ve spor yatırımlarına ayrılmıştır (s.453) Yatırımlardan en çok payı ilköğretimler almış, en az payı ise Yükseköğretim kurumları (YÖK) almıştır.

3.1.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1985-1989) ile İlgili Hedefler: BBYKP'de tüm kamu kurum ve kuruluşları, şehirlerimizin uygun görülen yerlerine okul arsaları sağlanmasında yardımcı olacaklar; Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yaparak eğitim yatırımlarına daha geniş ölçüde katkıda bulunacaklardır (s.147). Millî Eğitim Bakanlığı okul inşaatları için yerelde valilikleri arsa temini için görevlendirmiştir.

3.1.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1990-1994) ile İlgili Hedefler: ABYKP'de eğitim yapıları ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.1.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1996-2000) ile İlgili Hedefler: YBYKP'de eğitim yapıları ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.1.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2001-2005) ile İlgili Hedefler: Eğitimin tüm kademelerinde (ilk, orta ve lise) eğitim yapıları ve öğretmen ihtiyacının karşılanmasında iyileştirmeler olmasına rağmen, istenen hedefe ulaşamamıştır. Ülkemizde eğitim hizmeti veren Bakanlıklar ve kamu kurumları arasındaki koordinasyon eksiklikleri devam etmiştir.

3.1.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2007-2013) ile İlgili Hedefler: DKP'de Plan döneminde eğitim yatırımlarına özel sektörün artışı gözlemlenmiş, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı hızla yaygınlaşmış ve okul kademelerine göre müfredat çalışmaları hız kazanmıştır. Eğitimde kalite ve çağdaş eğitim çalışmaları için yapılan müfredat, okulların fiziki alt yapıları, donatım ve öğretmen niteliğinin artırılması gibi ihtiyaçlara yönelik çalışmalar yer almış ancak tamamlanamamış ve hala tamamlama çalışmaları devam etmektedir (s.48). Özel okullar ülkemizde varlığını hissettirmeye başlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı üzerindeki yükün bir kısmını özel okullar ile paylaşmıştır.

3.1.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2014-2018) ile İlgili Hedefler: OKP'de eğitimde okulların fiziki yapısı iyileştirilmiş, kız çocuklarının okullaşma oranı arttırılmaya çalışılmıştır (s.30). Okullara teknoloji tabanlı Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) projeleri girilmiş, teknolojik olarak okulların internet alt yapıları iyileştirilmiştir.

3.1.11. On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2019-2023) ile İlgili Hedefler: OBKP'de eğitim yapıları teknolojiye ve çevreye uyumlu, güvenli, ekonomik, estetik, erişilebilir, standartları ve kalitesi yüksek bir mimaride tasarlanmıştır (s.136). On birinci kalkınma planında okullar her yönüyle çevreye uyumlu ve güvenli okulların yatırımı planlanmış ve uygulanmıştır. Eski tip projelerin yerini yeni tip projeler almıştır. Hatta coğrafi şartlara uygun eğitim yapıları yapılmaya başlanmıştır. İlkokul öğrencilerine iki katlı (giriş+zemin), daha kullanışlı okullar inşa edilmiştir.

OBKP'de özel mesleki ve teknik okullarda eğitim gören öğrencilere yönelik destek ödemeleri ve özel sektörün okul açmasına yönelik yatırım teşvikleri sağlanmıştır. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) başta olmak üzere özel mesleki ve teknik okul sayısını ve çeşitliliğini artırma hedefi planlanmıştır (s.139). Özel sektörün mesleki ve teknik okullar açmasına teşvikler verilmeye başlanmıştır. OSB'de işgücü ihtiyacından dolayı Mesleki ve Teknik okulların sayısı arttırılması

hedeflenmiştir. Ülkemizin ihtiyacı olan işgücü ihtiyacını karşılamak üzere Mesleki ve Teknik okulların sayıları arttırılmış, yeni okullar yapılmaya başlanmıştır.

3.2. Kalkınma Planlarında Eğitim Yapıları ile İlgili Belirlenen Sorunlar

3.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1963-1967) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: BBYKP'de çeşitli eğitim bölümlerinde öğrenci artışlarına bağlı olarak okul ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli eğitim yatırımları, öğrenci başına yatırım maliyeti hesaplanarak planlanmıştır (s.467). Çeşitli kademelerdeki okulların yatırım, donatım ve tesis maliyetleri çok yüksektir. Bu yüzden maliyeti düşürücü tedbirlere öncelik verilmiştir (s.466). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (BBYKP) eğitim yapıları ve okul onarımlarına ilişkin yapılan analizler çıkarılmıştır. BBYKP'de, 1963-1967 yıllarında okulların yeterli eğitim ihtiyacını karşılamadığı tespit edilmiştir.

BBYKP eğitim bölümlerine göre öğrenci başına yatırım maliyetleri sayfa 452'de yer alan 'Eğitim yatırımları' kısmında çıkarılmıştır. Öğrenci artışları dikkate alınarak eğitim yatırımlarının hangi bölgelere yapılacağı çıkarılmıştır. Eğitim yatırımlarına bakıldığında en çok yatırımın İlköğretim öğrencilerinin aldığı görülmektedir. En az yatırımın ise Ticaret Liseleri ile İş Başında Eğitim kurumlarına yapıldığı görülmektedir. İlköğretim okullarına yatırımın çok yapılmasının sebepleri araştırıldığında ilkokullara okul talebinin fazla olduğu görülmektedir. BBYKP incelendiğinde 1963'de ilköğretim öğrenci sayısının 4880, 1964'de 5030, 1965 'de 5150, 1966'da 5270, 1967'de 5390 öğrenci olduğu ve yıllar ilerledikçe öğrenci sayılarında hızlı bir artışın olduğu görülüyor. Ayrıca yükseköğrenim ile mesleki liselere yönelik eğitim yatırımlarının en az olduğu görülmüştür. Eğitim yatırımlarının en az yükseköğrenim ve mesleki liselere yapılmasının sebebi, bu kurumlarımızın yeterince tanıtımının yapılmadığı veya o zaman ki şartlarda insanlarımızın eğitime kaynak ayıramaması olabilir.

Ayrıca 1963-1967 BBYKP okul yatırım maliyetlerinin çok yüksek olması da hızlı okullaşmayı düşürmüştür. Ülkemizin ekonomide ki hızlı gelişmeyi sağlayamaması eğitimde, özellikle yeni okul inşaatlarında hızlı bir ilerleme sağlanamamasına sebep olmuştur. Aynı zamanda yeni okullar yapılırken, yeni yapılan okulların donatım tesislerinde de maliyeti düşürücü tedbirlerin alınması yoluna gidilmiştir. BBYKP eğitim yatırımları 1963 ile 1967 yılları arasında eğitime yapıları kapsamında yapılan yatırımlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Eğitime Yapılan Yatırımların Yıllara Göre Dağılımı

Plan Adı	Yıl	Yatırım Miktarı (TL)
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	1963	660*
	1964	783*
	1965	795*
	1966	836*
	1967	1153*
	Toplam	1227*

*Milyon TL

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitime,1963 yılında 660 Milyon TL, 1964 yılında 783 Milyon TL, 1965 yılında 795 Milyon TL, 1966 yılında 836 Milyon TL, 1967 yılında 1153 Milyon TL yatırım yapılmıştır. Beş yılda toplam eğitime yapılan harcama 1.227 Milyon TL olmuştur.

3.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1968-1972) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: İBYKP'de Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) okul yatırımları için Bayındırlık Bakanlığı ile iş birliğine geçmiş, okulların yapım işi Bayındırlık Bakanlığına verilmiştir. Okullara spor sahaları ve sosyal alanlar yapılmaya başlanmış ve tüm halkın hizmetine sunulmuştur (s.164). Yatılı bölge okulları,

ihtiyaçlar göz önüne alınarak kurulmaya devam edileceği ifade edilmiştir. YİBO'ların yapımında şehirlerin gelişimleri, sektörlerin ihtiyaçları göz önüne alınarak planlanama yapılacağı belirtilmiştir. 1968-1972 döneminde yatılı bölge okullarında ortaokul kademesinde de eğitim verilmeye başlanacaktır. Özellikle köy ilkokulu mezunları için bir eğitim imkânı yaratılmış olunacaktır (s.164). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP) özellikle ilkokulu olmayan veya öğrencisi az olan köylerde, okul yapma imkânı bulunmayan yerlerin öğrencilerini, şehirleşme istikametlerinin olduğu yerlerde Yatılı Bölge İlköğretim Okulları (YİBO) kurulmaya başlanmıştır. YİBO'lar etrafındaki köy, kasaba ve yakın yerlerdeki ilçelerin köylerinde okulları olmayan veya yapılamayan yerlerin öğrencilerini yatılı olarak ilkokul birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar eğitim öğretim hizmeti veren eğitim kurumları olarak açılmışlardır. 1968-1973 yılları incelendiğinde ülkemizin değişik yerlerinde YİBO'lar açıldığı ve bu okulların verdiği eğitim o yıllardaki şartlara göre çok üstün olduğu görülmektedir. Ancak YİBO'lar günümüzde işlevini yitirmiştir. YİBO'ların yapılmasının, kırsal kesimlerde ki tüm öğrencilere ulaşılama hedefi için yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

Ayrıca (1968-1973) eğitim yapılarına yeni okullar yapılmış, fakat birinci beş yıllık kalkınma planına göre yatırımlar azalmıştır. Eğitim yapılarının tip olarak aynı olması maliyeti düşürmüştür. Tip yapıların maliyeti düşürmesi okulların öğrenci potansiyelini ve okulların dönüşümünü kolaylaştırmıştır. 1968-1973 yıllarında ülkemizin içinde bulunduğu mali yapının bozuk olmasından dolayı devletimiz, köylü- devlet iş birliği ile köylerde yeni okul inşaatlarına başlamış ve yeni okullar açılmıştır. Köylü-devlet iş birliği aynı zamanda maliyetleri de düşürmüştür. Okul malzemesi götürülemeyen, yolu olmayan köylere prefabrike inşaatlarla köy okulları yapılmış, aynı zamanda bir eğitim hamlesi başlamıştır. İBYKP'de eğitim yapılarının köylü-devlet iş birliği ile yapılması ülkemizin mali yapısının zayıf olduğunu, okul inşaatlarına ayrılan kaynakların yetersiz olduğunu göstermektedir.

3.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1973-1977) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: Üçüncü beş yıllık kalkınma planında (ÜBYKP) belirlenen hedeflerin gerçekleştirilememesi, BBYKP ve İBYKP uygulanan hedeflerin gerisinde kalınmasına sebep olmuştur. Eğitim yatırımları programda tespit edilen maliyet sınırlarının içinde gerçekleşmemesi eğitim yatırımlarının sektöre uğradığının göstergesi olmuştur.

1973-1977 yılları arasında eğitim hedeflerinin gerçekleşmemesi ülkemizin içinde bulunduğu mali sıkıntının yanında, mevzuat ve organizasyon tıkanıklarına sebep olmuştur. ÜBYKP'de yapılması planlanan eğitim yatırımlarının uygulanmasında kaynak belirtilmemesi ve ülkedeki mali sıkıntının etkili olması sebebi ile eğitim yatırımlarının uygulanmasında sorunlar oluşturmuştur. İnşaatı devam eden okullar para kaynağının yetersizliği sebebi ile yarım kalmış ve hizmete girememiştir. ÜBYKP'de eğitim yapılarına en çok maddi kaynak ayrılan kurumlar İlkokullar olurken, Yaygın eğitim kurumları eğitim yatırımlarından en az bütçe ayrılan kurumlar olmuşturlar. İBYKP'de yatırımlara oranla ilkokul ve üniversitelere daha fazla eğitim yatırımı ayrıldığı görülüyor. 1973-1977 yılları arasında özellikle teknik liselere, Pratik Sanat okullarına eğitim yatırımlarının arttığı görülmektedir.

Eğitim kademelerinde öğrenci kapasiteleri hesaplanarak uygun eğitim kurumlarının yapılması, yapılan eğitim kurumlarının kapasite, alan kullanımı ve maliyeti hesaplanarak yapılması uygun olacağı ve hedefe konan eğitim binalarının plan dönemi içinde yapılması gerektiği açıkça belirtilmiştir. 1973-1977 yıllarında hedefe konan eğitim binalarında eğer inşaatı başladı ise mutlaka bitirilmesi gerektiği ve yarım bırakılmaması ifade edilmiştir. Çünkü ÜBYKP başlanmış ve inşaat esnasında yarım kalmış eğitim yapılarının olduğuna işaret edilmiştir. Fakat inşaatına başlanmış

eğitim yatırımları zamanında bitirilemediğinden okulların ikili eğitime geçmesine sebep olduğu tespit edilmiştir.

ÜBYKP'da eğitim hedeflerine uygun olarak yatırımları temel eğitimde ilk kademede %100, ikinci kademede %50 okullaşma oranını gerçekleştirmiştir. Mesleki eğitime verilen öneme paralel olarak orta seviyeli meslek-teknik öğretime tüm kademedeki eğitim yatırımlarının %30'u ayrılmıştır (s.728). Hedeflenen okul ve derslik yapımının az olmasından dolayı ülkemizde ilk defa ikili eğitime geçilmiştir. Bu da eğitime arzın arttığı, fakat okullaşmasının ÜBYKP'de gerçekleştiremediği tespit edilmiştir.

1973-1977 ÜBYKP hedeflenen eğitim yatırımlarının planlarının yapıldığı, fakat mali kısmının planlanamamasından dolayı eğitim binalarının inşaatları yarım kalmıştır.

3.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1979-1983) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (DBYKP), 1979-1984 yılları arasında uygulamaya konulmuş bir kalkınma planıdır. DBYKP'de görülen eksikliklerin başında eğitim yatırımlarının mali kısmında planlanan okul maliyeti ile enflasyon oranlarına göre artış gösteren inşaat malzemelerinin maliyet artışı okul inşaatlarını durma noktasına getirmiştir. Özel idare bütçesinin yetersizliği ve bu aradaki mali kısmı karşılamaması okullarda ikili eğitime, hatta üçlü eğitim sistemine geçtiği tespit edilmiştir.

DBYKP'de ilkokula yapılan yatırımın 18 milyon, ortaokullara yapılan yatırımın 7 milyon olduğu görülmüştür. Fakat kırsal kesimlerdeki okul ve öğretmen ihtiyacı hala giderilememiştir. Tablo 4'te DBYKP'de eğitime yapılan yatırımların okul kademelerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitime Yapılan Toplam Yatırımlar

Kalkınma Planı	Eğitim Kademesi	IV. Kalkınma Planı Hedefi (*Milyon TL)
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	Okul öncesi eğitim	500*
	İlköğretim	25.000*
	Ortaöğretim	17.000*
	Yükseköğretim	13.250*
	Yaygın Eğitim	2.500*
	Gençlik, Spor ve Kültür	4.750*
	Üçüncü Plandan Kalan Projeler	11.000*
	TOPLAM	74.000*

Bu dönemde toplam eğitim yatırımlarının %33'ü temel eğitime, %22,4'ü ortaöğretime, %17,5'i yükseköğretime, %3,3'ü yaygın eğitime, %3,9'u kültüre ve %2,9'u gençlik ve spor yatırımlarına ayrılmıştır. İlköğretime Milli eğitim bütçesinden en çok pay ilköğretim kademesine ayrılırken, en az payı yaygın eğitim, kültür ve gençlik spor almıştır. DBYKP'de İmam Hatip Liselerinin açılması noktasında doygunluğa ulaşılmış, yatırım hedefleri tutturulmuştur. Tahsisli binalarda eğitim yapılması, malzeme konusunda fazla gereksinim ihtiyacı olmaması okullaşma oranını arttırmıştır.

3.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1985-1989) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (5.BYKP) eğitim yatırımları DBYKP göre yükseköğrenim ve ilkokul yatırımlarında bir artış olduğu görülüyor. BBYKP'de eğitim yapılarında hedefe tam olarak ulaşamadığı, ama hedefe yakın bir orana yaklaşıldığı görülmüştür.

Ayrıca MEB beşinci plan döneminde, Belediye, Valilik, özel idareler, Millî Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı şehirlerin uygun yerlerinde okullara arsa temini için birlikte hareket etme kararı aldıkları görülüyor. MEB'in merkezden okul inşaatlarını yapamadığını, yerel imkânları kullandığını görülmektedir. Ayrıca MEB eğitim yapılarının yapımını Bayındırlık Bakanlığına devretmesi ile okulları zamanında yetiştiremediği anlaşılmaktadır.

3.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1990-1994) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: ABYKP'de eğitim yapıları ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (1996-2000) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: YBYKP'de eğitim yapıları ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2001-2005) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (SBYKP) eğitim kademelerinde gerekli alt yapı ihtiyacında iyileştirmeler görülmüş, fakat yapılan planlamalarda istenilen düzeyin altında olduğu görülmüştür. Eğitim yapılarının yenileri yapılmış, okul sayıları arttırılmış, ancak istenilen hedefe ulaşamamıştır. Ayrıca SBYKP özel eğitim kurumları ile kamu özel kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği giderilememiş, bu da eğitimde istenilen hedefin gerisinde kalınmasına sebep olmuştur. Eğitim yapılarında yeni okulların inşaatları yapılmış, okullaşma oranı arttırılmıştır. Ancak kalkınma planında hedeflenen düzeyin altında kalınmıştır.

3.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2007-2013) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: DKP'de plan döneminde eğitim yatırımlarına özel sektör desteği artmış, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılmış ve müfredat geliştirme çalışmalarına hız verilmiştir (s.48). DBYKP okul yatırımları karşılanamamış, yatırımların yerine öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarının karşılandığı tespit edilmiştir.

3.2.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2014-2018) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: OBKP'de eğitim yapılarının yapımında istenen hedefe ulaşamadığı tespit edilmiştir. Eğitim-öğretimin hala eski okullarda devam ettiği, ikili eğitim bitirilemediği görülmüştür.

3.2.11. On birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapıları (2019-2023) ile İlgili Belirlenen Sorunlar: OBBKP'de (2019-2023) çevreye uyumlu yapılması planlanan okullar ancak belli yerlere yapılabilmektedir. Eski okullarda depreme dayanıklılık testleri yapılarak eğitim öğretime devam edilmiştir.

OBBKP'de Özel mesleki ve teknik okullarda eğitim gören öğrencilere yönelik destek ödemeleri sağlanmış, özel kuruluşların okul açmasına yönelik yatırım teşvikleri artırılarak özellikle Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) başta olmak üzere özel mesleki ve teknik okul sayısı ve çeşitliliği artırılma hedefleri planlanmıştır (s.139). Fakat özel okullar açılırken geçici binalarda ve uygun olmayan şartlarda açılması, sosyal alanların yeterli olmaması, özel okulların sadece akademik başarıya odaklanması öğrencilerin sosyal alanlarda zayıflamasına yol açmıştır. Meslek liselerine teşvik vermesi olumlu bir gelişme olurken, meslek liselerin kendi alanları ile ilgili istihdam sorunu yaşadıkları da ayrı bir sorun olarak görülmektedir.

3.3. Kalkınma Planlarında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkilendirilmesi

3.3.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (1963-1967): BBYKP'de ilköğretimde, önümüzdeki on beş yıl içinde okul çağındaki çocukların her birine eğitim imkânlarını sağlamak, bir toplumsal hedef olarak alınmıştır (s.442). Böylece kalkınmanın toplumsal boyutla ilişkilendirildiği görülmüştür. BBYKP'de, 'nüfusu, kaynaklar ve iktisadi çalışmalarla orantılı olarak dağıtarak daha dengeli bir gelir dağılışı sağlamak üzere yatırımların yapılmasında ve coğrafi dağılımında bölgelerarası dengeli bir kalkınmanın esaslarını göz önünde bulundurmak (s.465)' ifadesine yer verilmiştir.

BBYKP'de 'Çeşitli eğitim bölümlerindeki gelişme, tablolarda belirtilen yönde yapılacaktır. Böylece orta öğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümü teknik ve meslekî eğitime yöneltilecektir (s.46).' Bu açıklamayla lise öğrenimi görecekt öğrencilerin teknik ve mesleki eğitime yönlendirilmesi, işgücü istihdamı ile ilişkilendirilmiştir.

BBYPK'de 'Eğitimin her kademesinin toplumun en kabiliyetli elemanlarına açık tutulmasını sağlamak için yeterlik esasına dayanan seçme usulleri uygulanacaktır (s.464).' Bu ifade de eğitimde fırsat ve imkân eşitliği ilkesi göz önüne alınarak kalkınmanın toplumsal yönüyle ilişkilendirilmesi yapılmıştır.

3.3.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (1968-1972): İBYKP'de Yatılı bölge okulları (YİBO), nüfusu ilkökul yapılabilecek büyüklükte olmayan köylerin okul ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmaya devam edecektir. Bu kurulmada yer seçimi bölge planlaması içindeki şehirleşme istikametleri, o bölgenin endüstriyel gelişmesi ve bütün sektörlerin birbirini tamamlayan yatırımları, değerlendiren araştırmalar sonunda yapılacaktır. Yatılı bölge okulları, ihtiyaçlar göz önüne alınarak kurulmaya devam edilecektir. YİBO'ların yapımında şehirlerin gelişimleri, sektörlerin ihtiyaçları göz önüne alınarak planlanacaktır. 1968-1972 döneminde yatılı bölge okullarında ortaokul kademesinde de eğitim vermeye başlanacaktır. Özellikle köy ilkökulu mezunları için böylece bir eğitim imkânı yaratılmış olacaktır. İBYKP'de 'Eğitim konusundaki harcamaların önemli bir oranı inşaat yatırımlarına gitmektedir. Eğitim yapılarının genellikle tip yapılar olması ve kullanım alanlarında benzerlikler bulunması, birimlerde sağlanacak tasarrufların toplam maliyette büyük miktarlara varması imkânını vermektedir (s.177). Eğitim alanında ki yatırımların çoğunluğu okul yatırımlarına gitmektedir. Bu ifade eğitim yapılarının ekonomik yönüyle ilişkilidir. İBYKP'de 'Bu amaçla, çok sayıda seyirci barındıran tesisler yanında, yatırımlar önemli oranda çeşitli spor dallarının gelişmesine ve spor yapanların sayısının artırılmasına imkân verecek küçük semt tesislerine yöneltilen olacaktır. Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapılarak bu tesislerin okullarla ilişkili olarak kurulması, her gün öğrencilerin ve halkın yararlanmasına imkân verecek bir şekilde işletilmesi, tesisleri kullananların bir ölçüde işletme masraflarına katılmaları sağlanacaktır (s.195).' Spor tesislerinin okullara yapılması ve halka açık olmasının belirtilmesi ile sosyal ve toplumsal bir hedeften bahsedilmektedir.

3.3.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (1973-1977): ÜBYKP'de 'Eğitim yatırımlarının gerçekleşmesindeki geri kalmaların nedenleri, yatırımların uygulamada planlanan hedeflerden sapsması, programlarda tespit edilen maliyet sınırları içinde gerçekleşmemesi ve programlanan sürede tamamlanmamasıdır (s.715).' 'Eğitim hedeflerinin gerçekleşmemesinde yatırım yönünden söz edilen darboğazlar yanında mevzuat ve organizasyon tıkanıklıkları ve özellikle yatırımlarla cari harcamalar arasındaki paralelliğin kurulmamış olması önemli bir etken olmaktadır. Bunun sonucunda birçok tamamlanmış tesis cari gider yetersizliğinden işletmeye alınamamıştır (s.716).' Bu iki ifade de okul yatırımlarının geri kalması ekonomik alan ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca toplumsal bir hedefin gerçekleşmesinde mali giderlerin yetersizliğinden bahsedilmektedir. ÜBYKP'de 'Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi için öğretim program ve yöntemlerinin devamlı olarak yenilikleri yansıtıcı yönde geliştirilmesi, eğitim yapılarının uluslararası standartlara uygun sayı ve nitelikte temini, öğrenci/öğretmen ve öğrenci/derslik oranlarının modern standartlara ulaştırılması için yeterli sayıda öğretmen yetiştirilmesi ve bunun için gerekli fiziki yatırımın, yatırımlarda tasarrufu sağlayacak ve araştırmalar sonucu saptanacak standartlara uygun olarak yapılması gerçekleştirilecektir (s.718).' Bu ifade de eğitim de toplumsal bir hedeften ve uluslararası niteliğinin yükseltilmesinden bahsedilmektedir. Ayrıca okul yatırımlarında tasarrufu sağlayacak araştırmaların yapılmasından bahsedilmektedir. Bu ifade ekonomik ve toplumsal yönelimle ilişkilendirilmiştir.

ÜBYKP'de 'Eğitim yatırımlarından umulan yararın elde edilebilmesi için eğitim yapılarında her kademe ilke koşullarına uygun kapasite, alan, kullanım ve maliyet standartları geliştirilecek ve Plan dönemi içinde uygulamaya konulacaktır (s.718).' denilmektedir. Bu ifade de toplumsal bir yarardan ve ekonomik boyutunun bir plan dâhilinde gerçekleştirilmesinden bahsedilmektedir. ÜBYKP'de 'Üçüncü Plan eğitim hedeflerine uygun olarak yatırımları temel eğitimde ilk kademe

yüzde 100, ikinci kademede yüzde 50 okullaşma oranını sağlayacak şekilde, mesleki- teknik eğitime verilen öneme paralel olarak orta seviyeli meslek-teknik öğretime tüm eğitim yatırımlarının yüzde 30,6'sı ayrılmıştır (s.728).’ ifadesine yer verilir. Bu cümlede eğitim kademelerinde yapılan yatırımların hedeflerine ulaşma düzeyinden bahsedilmektedir. ÜBYKP’de ‘Planlı dönemde saptanan sayısal hedeflere ulaşılamaması nedenlerinden ilköğretime ayrılması öngörülen yatırım ödeneklerinin yıllık program tahsislerinde gerçekleşmemesi gelmektedir. Öte yandan ilköğretim yapımları konusunda her yıl programlanan derslik sayıları, derslik maliyetinin plan standartlarını aşmış olması, sosyal hizmet giderlerinin yatırım ödeneğinden karşılanması, özel idareden ayrılan eğitim deneklerinin yetersizliği, uygulanmakta olan okul yapımı sisteminin halk katkısını değerlendirici olmaması gibi nedenlerle gerçekleştirilememiştir (s.732).’ ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade de ‘halk katkısı’ ifadesinden toplumsal destek istendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca ekonomik boyutu ile de ilişkilendirilmiştir. ÜBYKP’de ‘Gerekli yatırımların yapılamaması sonucu okul ve derslik sorunu ikili öğretim yoluna gidilerek çözülmeye çalışılmış, özellikle kırsal kesiminde ikili öğretim artmıştır (s.733)’ ifadesine yer verilmiştir. Böylece eğitim yapılarında gerekli yatırımların yapılamaması ülkemizin ekonomik alanıyla ilişkilendirilmiştir. ÜBYKP’de ‘Ortaöğretimde program dışı okul açma uygulamasının yanı sıra yatırımların plan hedeflerinin gerisinde oluşu, öngörülen okullaşma oranına ve okul sayısına ulaşılamamasının nedeni olmuştur (Tablo.567).’ Bu ifade de planda olmayan yeni okulların açılması ve eğitim yatırımlarının planlanan hedeflerin gerisinde olması, eğitimde okullaşma oranı ile ilişkilendirilmiştir. ÜBYKP’de ‘Üniversite ve yüksekokul inşaatlarında eğitim programları ile öğrenci kapasitesini ve bunların zaman içinde gelişim ve değişimini dikkate alan yapı ve maliyet standartlarına fiziki yatırımların planlama ve uygulama aşamalarında uyulmasının sağlanması konularında araştırma ve programlama alışmaları yapılarak önerilerde bulunacaklardır (s.772). Bu ifade de planlı kalkınmadan bahsedilmektedir.

3.3.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (1979-1983): DBYKP’de ‘Gerekli yatırımların zamanında yapılamaması, ilköğretim yapılarında maliyet artışları ve özel idare ödeneklerinin yetersizliği sonucu kırsal kesimde büyük kentlere paralel olarak ikili eğitime geçilmiştir (Tablo 241) (s.435).’ Böylece planlanan okul inşaatlarının hedeflenen zamanda yapılamadığı, ödenek yetersizliği gibi sebeplerden dolayı toplumsal bir hedefe ulaşamadığı ve ekonomik boyutla ilişkilendirme yapılmıştır. DBYKP’de ‘Bu dönemde toplam eğitim yatırımlarının %33’ü temel eğitime, %22,4’ü ortaöğretime, %17,5’i yükseköğretime, %33’ü yaygın eğitime, %3,9’u kültüre ve %2,9’u gençlik ve spor yatırımlarına ayrılacaktır (s.453).’ Bu ifade ile eğitim yatırımlarının okul kademelerinde hangi düzeyde ulaşılacağı hedeflerinden bahsedilmektedir. Eğitim yatırımlarından ilköğretim en yüksek payı alırken, en az payı örgün eğitim ve gençlik spor yatırımları almıştır. Mezunlarının işgücü piyasasında istihdam edildiği ifade edilmektedir. Planlı bir kalkınma ve işgücü ihtiyacının karşılandığı da belirtilmiştir. DBYKP’de ‘Ticaret meslek liselerinin eğitim gereçlerine olan gereksinimlerin mesleki liselere oranla daha az olması ve bu okulların büyük yatırım ve organizasyonu gerektirmeden geçici binalarda açılma kolaylığı planlanan dönemdeki sayısal gelişimin önemli nedeni olmuştur (s.445).’ Ticaret Meslek Liselerinde yatırımların hedeflere ulaşıldığı görülmektedir.

3.3.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (1985-1989): 5.BYKP’de ‘Beşinci plan döneminde, Belediye, Valilik, özel idareler, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına öncelikle şehirlerin uygun yerlerinde olmak üzere hızla okul arsası sağlanmasında yardımcı olacaklar; Bakanlık ile iş birliği yaparak eğitim yatırımlarına daha geniş ölçüde katkıda bulunacaklardır (s.147). Planda yer alan bu açıklama ile eğitim yatırımlarında kurumlar arası iş birliğinden bahsedilmektedir.

3.3.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (1990-1994): ABYKP’de eğitim yapıları ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.3.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (1996-2000): YBYKP'de eğitim yapıları ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.3.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (2001-2005): SBYKP'de 'Eğitimin bütün kademelerinde gerekli alt yapı ve öğretmen ihtiyacının karşılanmasında iyileştirmeler olmasına rağmen, beklenen düzeyde gelişme sağlanamamıştır. Eğitim hizmeti sunan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği devam etmektedir (s.81).' Bu ifade de kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasında ki iş birliğine işaret edilmektedir. Ayrıca eğitimde gerekli alt yapıda istenen hedeflere ulaşamaması da ekonomik boyut ilişkilidir.

3.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (2007-2013): DBYKP'de 'Planlanan dönemde eğitim yatırımlarına özel sektör desteği önemli boyutlara ulaşmış, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılmış ve müfredat geliştirme çalışmalarına hız verilmiştir. Eğitimde kalitenin artırılabilmesi için yenilenen müfredat programları ve öğretim yöntemlerine uyumlu olarak fiziki altyapı, donanım ve öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitime ayrılan kaynakların daha etkin kullanımı ihtiyacı devam etmektedir (s.48).' Bu ifade de eğitim yatırımlarında özel okulların sayısının artması, eğitimde kalkınma, ekonomik ve toplumsal boyutuyla ilişkilidir. Okullarda teknolojik alt yapının FATİH projesiyle tamamlanması eğitimin teknolojik ve ekonomik boyutuyla ilişkilidir.

3.3.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (2014-2018): 10.KP'de 'Eğitimde beşerî ve fiziki altyapı iyileştirilmiş, başta kız çocuklarının okullaşması olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranlarında artış sağlanmıştır' (s.30). Bu ifade de okulların alt yapısının tamamlanmasının, eğitimde ekonomik kalkınma ile ilişkilidir.

3.3.11. On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim Yapılarının Diğer Alanlarla İlişkisi (2019-2023): OBBYKP'de 'Eğitim yapıları teknolojiye ve çevreye uyumlu, güvenli, ekonomik, estetik, erişilebilir, standartları ve kalitesi yüksek bir mimaride tasarlanacaktır (s.136).' Burada kalkınmanın toplumsal boyutuna vurgu yapılmıştır. OBBYKP'de 'Özel mesleki ve teknik okullarda eğitim gören öğrencilere yönelik destek ödemeleri sağlanacak, özel sektörün okul açmasına yönelik yatırım teşvikleri artırılacak ve OSB'ler başta olmak üzere özel mesleki ve teknik okul sayısı ve çeşitliliği artırılacaktır' ifadesine yer verilmiştir. Yine bu ifade ile eğitimde toplumsal ve ekonomik kalkınmadan bahsedilmektedir.

Sonuçlar

Yapılan incelemelerde BYKP'de eğitim yapılarının üç önemli boyutundan bahsedilmiştir. Birincisi eğitim yapılarının ülkenin mali sıkıntısından dolayı kalkınma planlarında yer alırken hedeflenen yatırımların gerçekleştirilememiş olmasıdır. Tüm kalkınma planlarında okullara yapılan yatırımların ekonomik problemlere bağlı olarak yapılamadığı, okul inşaatlarının süresi içinde yetiştirilememesi ve buna bağlı olarak da maliyetlerinin arttığı görülmektedir. İkinci önemli sorun ise kalkınma planlarındaki hedeflerin ülkenin ekonomik durumuyla örtüşmemesinden dolayı eğitim yatırımlarının yapılmasında ve donatımında eksikler olmuştur. Bu sebepten başlanan okul inşaatları büyük oranda tamamlanamamıştır. Üçüncü önemli sorun ise devlet-halk işbirliği ile eğitim yatırımları yapılması. Halkımızın içinde bulunduğu maddi sıkıntılardan dolayı okul inşaatlarına gerekli yardımı yapamamış, eğitim yatırımlarının tamamlanması gecikmiştir.

İBYKP'de eğitim yatırımları olarak ilk defa uygulanan YİBO'lar kırsal kesimlerde eğitim imkânı olmayan öğrencilere eğitim imkânı sunmak amacıyla kurulmuş, buralarda DBYKP kadar eğitimler vermiştir.

ÜBYKP'de eğitim yatırımlarında istenen hedeflere ulaşamaması ve okullaşma oranının artmasından dolayı okullar ikili ve üçlü eğitim sistemine geçmiştir. Üçüncü beş yıllık kalkınma

planında (ÜBYKP) belirlenen hedeflerin gerçekleştirilememesi, BBYK ve İBYKP uygulanan hedeflerin gerisinde kalınmasına sebep olmuştur. Eğitim yatırımları programda tespit edilen maliyet sınırlarının içinde gerçekleşmemesi eğitim yatırımlarının sektöre uğramasına sebep olmuştur. 1973-1977 yılları arasında eğitim hedeflerinin gerçekleşmemesinde, ülkemizin içinde bulunduğu mali sıkıntının yanında, mevzuat ve organizasyon tikanıkları da etken olmuştur. ÜBYKP'de planlanan eğitim yatırımlarının uygulanmasında kaynak belirtilmemesi, ülkedeki mali sıkıntının olması sebebi ile eğitim yatırımlarının uygulanmasında sıkıntılar olmuştur. Okul inşaatına başlanmış, fakat ödeneğin inşaat devam ederken yetersiz kalması, okul binasının yarım kalmasına ve hizmete girememesine sebep olmuştur. ÜBYKP eğitim yapılarından en çok maddi kaynak ayrılan yatırım İlkokullar olurken, Yaygın Eğitim Kurumları eğitim yatırımlarından en az bütçe ayrılan kurumlar olmuşlardır. İBYKP'de yatırımlara oranlandığında ilkokul ve üniversitelere daha fazla eğitim yatırımı ayrıldığı görülüyor. 1973-1977 yılları arasında özellikle Teknik liselere, Pratik Sanat okullarına eğitim yatırımlarının arttığı tespit edilmiştir.

Eğitim kademelerinde öğrenci kapasiteleri hesaplanarak uygun eğitim kurumlarının yapılması, yapılan eğitim kurumlarının kapasite, alan kullanımı ve maliyeti hesaplanarak yapılmasının uygun olacağı, hedefe konan eğitim binalarının plan dönemi içinde yapılması gerektiği açıkça belirtilmiştir. 1973-1977 yıllarında hedefe konan eğitim binalarının eğer inşaatı başladı ise mutlaka bitirilmesi gerektiği, yarım bırakılmaması gerektiği belirtiliyor. Çünkü ÜBYKP başlanmış ve inşaat esnasında yarım kalmış eğitim yapılarının olduğuna işaret edilmiştir. Ayrıca dernekler ve özel kuruluşlarca yapılan eğitim binalarının kamu standartlarına uygun olmasına vurgu yapılmıştır. Özel kurumların eğitim binaları yapmaları belirli bir standarda bağlanmıştır. 1973-1977 ÜBYKP hedeflenen eğitim yatırımlarının planlarının yapıldığı, fakat mali kısmının planlanamamasından dolayı eğitim binalarının inşaatlarının yarım kalmasına sebep olmuştur. Özellikle temel eğitim ve üniversitelere yatırımların ÜBYKP arttığı görülmektedir.

DBYKP'de eğitim yatırımlarında planlanan okul inşaatları ekonomik olarak mali kısmın karşılanamadığından dolayı yapılamamış, okul inşaatlarının maliyetleri artmıştır.

5.BYKP özellikle yükseköğrenimin eğitim payının arttığı, okulların yapımı için Milli Eğitim Bakanlığı ilk defa kurumlarla işbirliği yaparak okullara arsa temini için destek talep etmiştir.

1963 yılında yapılan BBYKP'de ile OKP'de insan unsuru ön plana alınmamıştır. Genellikle ekonomi ve istihdam konuları üzerinde yoğun bir şekilde durulmuştur. Onuncu kalkınma planında özellikle eğitim yapılarının eksikliği üzerinde durulmuştur. On birinci kalkınma planında eğitim yapıları büyük oranda tamamlanmış veya yenilenmiştir. On birinci kalkınma planında FATİH Projesi gibi dünya ile entegre teknolojinin getirdiği yenilikler ön planda tutulmuştur. FATİH projesiyle akıllı tahtalar okullara dağıtılmıştır. Eğitim yapılarının yapım ve inşaatlarında okulların teknolojiye uyumlu olacak şekilde yapılması hedeflenmiştir. Genel politika anlayışı değişmiş, bunun yerini dünyanın takip ettiği yenilik ve gelişimler ele alınmıştır. Ayrıca eğitim yapıları on birinci kalkınma planında daha sosyal ve öğrencilerin tüm ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılmasına önem verilmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (SBYKP) eğitim kademelerinde gerekli alt yapı ihtiyacında iyileştirmeler görülmüş, fakat yapılan planlamalarda istenilen düzeyin altında olduğu görülmüştür. Eğitim yapılarının yenileri yapılmış, okul sayıları arttırılmış, ancak istenilen hedefe ulaşamamıştır. Ayrıca SBYKP özel eğitim kurumları ile kamu özel kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği giderilememiş, bu da eğitimde istenilen hedefin gerisinde kalınmasına sebep olmuştur. Eğitim yapılarında yeni okulların inşaatları yapılmış, okullaşma oranı arttırılmıştır. Ancak kalkınma planında hedeflenen düzeyin altında kalınmıştır. Ayrıca kamu ile özel eğitim sektörü arasında ki

koordinasyon çözümlerse eğitimde başarı düzeyi artacaktır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında özel eğitim kurumlarına önem verilmiş, önemli ölçüde eğitim yatırımı yapılmıştır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (DBYKP) eğitimin hemen her kademesinde ayrılan kaynaklarla öncelikle artan öğrenci sayılarının zorunlu ihtiyaçları karşılanabilirken, eğitimde nitelik sorunu devam etmektedir. Eğitim yatırımlarına yeterince kaynak ayırlanmamış, eğitim yatırımlarının yerine artan öğrenci sayılarının mali ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Kalkınma planlarında eğitim yatırımlarındaki hedeflerin büyük çoğunluğunda planın gerisinde kalmıştır. 10. KP ve 11. KP’de eğitim yatırımları, okulların donatımı ve teknolojik olarak istenen hedeflere ulaşılabilmiştir. OKP’de insan gelişimine ve insana uygun teknoloji gelişimi üzerinde durulmuş ve bu yönde çalışmaların hız kazandığı görülmüştür. Artık kalkınma planlarında sadece bina yapmak değil, yapılan okul binasının kademe göre planlama ve içindeki donatımlarla zenginleştirilme amaçlanmıştır. Okul ve eğitim yapılarının ulaşılabilir, doğa dostu, ihtiyaçlara cevap verebilen türden binalar olmasına özen gösterilmiştir.

ABYKP, YBYKP ve SBYKP’de eğitim yatırımlarına alınan hiçbir okul yoktur. Kalkınma planlarını eğitim yapılarını incelediğimizde yeni okul yapımında ki değişimler genel olarak şöyle olmuştur:

Eğitimin yapılarının nitel hedeflerinden nicel hedeflere dönüşmesi,

Yeni okul yatırımlarının gerçekleşme hedefleri,

Mesleki eğitimin gerçekleşme düzeyi,

Özel kurumların eğitime verdiği destekler,

İşgücü piyasasına Meslek okulların artması ve rolü,

Okul kademelerinde okullaşma oranları.

1963 yılında yapılan ilk kalkınma planı ile onuncu beş yıllık kalkınma planında insan unsuru ön plana alınmamıştır. Genellikle ekonomi ve istihdam konuları üzerinde yoğun bir şekilde durulmuştur. On kalkınma planında genel olarak eğitim yapılarının eksikliği üzerinde durulmuştur. On birinci kalkınma planında eğitim yapıları büyük oranda tamamlanmış veya yenilenmiş, On birinci kalkınma planında Fatih Projesi gibi dünya ile entegre teknolojinin getirdiği yenilikler ön planda tutulmuştur. Eğitim yapılarının yapım ve inşaatlarında okulların teknolojiye uyumlu olacak şekilde yapılması hedeflenmiştir. Genel politika anlayışı değişmiş, bunun yerini dünyanın takip ettiği yenilik ve gelişimler ele alınmıştır. Ayrıca eğitim yapıları on birinci kalkınma planında daha sosyal, öğrencilerin tüm ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılmasına önem verilmiştir.

Zamanla planlarda özel sektöre ayrı bir paragraf açılmıştır. Özel sektörün okul açmasına yönelik yatırım teşvikleri artırılmış ve Organize Sanayi Bölgeleri başta olmak üzere, tüm yerleşim yerlerinde özel mesleki okulların arttırılması çalışmalarına hız verilmiştir. 2019-2023 yıllarında özellikle özel okul sayılarında ciddi artış görülmüştür. Bu da devletimizin özel sektörün okul açması için yaptığı teşviklerin karşılık bulduğunu ve yerinde olduğunu göstermektedir.

On birinci kalkınma planında diğer kalkınma planlarından farklı olarak okulların teknolojik olarak altyapısı tamamlanmış, teknolojiye uyumlu araştıran, inceleyen bireylerin yetişeceği eğitim yuvalarına dönüşmüştür. Diğer on kalkınma planlarında eğitim binalarının yapımında hedef öğrenci kapasitesi iken, on birinci kalkınma planında eğitim binalarının teknolojiyle uyumlu binalar olması hedeflenmiştir. On birinci kalkınma planında insan gelişimine, insana uygun teknoloji gelişimi üzerinde durulmuş ve bu yönde çalışmaların hız kazandığı görülmüştür. Artık kalkınma planlarında sadece bina yapmak değil, yapılan okul binalarının kademe olarak planlaması ve içindeki donatımlarla zenginleştirilmesi amaçlanmıştır. Artık günümüzde yapılan okul ve eğitim

yapılarının ulaşılabilir, doğa dostu, ihtiyaçlara cevap verebilen türden binalar olmasına özen gösterilmiştir.

Öneriler

Araştırma bulgularından yola çıkarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Kalkınma planları çerçevesinde planlamaya alınan eğitim yapılarının planda belirlenen tarihlerde bitirilebilmesi için bütçeden daha fazla pay almalıdır.
2. Kalkınma planlarında eğitim yapılarının bölgeleri okullaşma oranlarına göre planlanmalıdır.
3. Eğitim yapılarının inşaatlarının yarım kalmaması için bütçesinin hazır olmalıdır. Bütçesi olmayan eğitim yapılarının inşaatlarına başlanmamalıdır.

Kaynakça

- Adem, M. (1980). Eğitimin kalkınmadaki yeri ve önemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16. Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Beycioğlu, K., & Aslan, M. (2010). Okul gelişiminde temel dinamik olarak değişim ve yenileşme: Okul yöneticileri ve öğretmenlerin rolleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 153-173.
- Bloom, D. E., Canning, D., & Chan, K. (2006). *Higher education and economic development in Africa (Vol. 102)*. Washington, DC: World Bank.
- Buckley, J. W., & Chiang, H. (1976). *Research methodology and business decisions*. Canada: Natl Assoc of Accat.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. New York: Sage publications.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M., & Meçik, O. (2013). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011 (Kantitatif bir yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48.
- Çömlekçi, N. (1971). *Türkiye’nin iktisadî kalkınmasında eğitimin rolü*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Cresswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. New York: Sage.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). *Devlet Planlama Teşkilatı*. <http://dpt.gov.tr>. Erişim Tarihi: 05.03.2020.
- Erdoğan, İ. (2012). *Eğitimde değişim yönetimi. Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kamus Dewan. (2005). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka (Edisi Empat). Malaysia.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştıma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Forster, M. (1995). *The analysis of company documentation. C.Cassell and G. Symon (Eds.) Qualitative methods in organizational research: A practical guide*. London: Sage, 1995, s.42.
- Johannessen, J. A., Olaisen, J., & Olsen, B. (2002). *Aspects of a systemic philosophy of knowledge: from social facts to data, information and knowledge*. Kybernetes.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi (10. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi (27. Baskı.)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, N. (2013). Türkiye’de Coğrafya öğretmeni yetiştirme (1923-1982). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 23-44.
- Küçükler, E. (2012). Türkiye’de Kalkınma Planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 9-26.

- Korkmaz, N. (2018). Türkiye’de Beş Yıllık Kalkınma Planlarından yetişkin eğitimi. *Yetişkin Eğitimi Dergisi*, 1(1), 30-58.
- Mursalina, S. A., Nor, H. A., & Suffian, H. A. (2016). Language and aspiration of the students on global outlook: A review based on malaysia education development plan (2013- 2025). *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 5(6), 240-244.
- Noor, K. B. M. (2008). Case study: A strategic research methodology. *American journal of applied sciences*, 5(11), 1602-1604.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323-343.
- Polat, M., & Arabacı, İ. B. (2015). Emrullah Efendi ve Satı Bey’den günümüze: eğitimde yenileşme sorunsalı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 35-43.
- Sait, T. A. Ş. (2007). Eğitimde yenilemenin önündeki engeller (Dört köşe tekerlekler). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007(15), 4-13.
- Şahin, Y., Uysal, S., Saraç, L., & Gündoğdu, K. (2019). Nitel araştırma dersinin lisansüstü öğrenciler ve öğretim elemanlarınca bütüncül olarak değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 1408-1429.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1968). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1990). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1996). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Ankara: TC. Cumhurbaşkanlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Ankara: Kalkınma Planı.
- Tunalı, Halil. (2021). İktisadi Kalkınma. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/iktisat_ue/iktisadikalkinma.Pdf adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 01.05.2021.
- Yenilmez, K., & Sölpük, N. (2014). Matematik dersi öğretim programı ile ilgili tezlerin incelenmesi (2004-2013). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 33-42.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Genişletilmiş 10.Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.